

Länsstyrelsen i Gotlands län
Att: Magnus Martinsson
621 85 VISBY

Bevarandeplaner för Natura 2000-områden

Naturskyddsföreningen på Gotland har beretts möjlighet att inkomma med synpunkter på de förslag till bevarandeplaner som Länsstyrelsen formulerat för Natura 2000 – områden på Gotland. Vi vill därför framföra följande;

När man läser alla Natura 2000 planerna får man en överblick över hur den statliga naturvården arbetar på Gotland. Vi slås då av att länsstyrelsen har en alltför **statisk inställning till naturen**. Genomgående för planerna är att länsstyrelsen försöker bevara vissa tidsskeden, ett bestämt antal häckande fågelpar, en fixerad areal etc och restaurera marker för att efterlikna bestämda tidsepoker, medan naturen till sin karaktär är dynamisk. Man tycks förutsätta att just den aktuella ekologin som finns inom respektive område är den optimala för respektive arter. Det kan i själva verket vara så att arterna finns där som ett utslag av områdets historik - att de är kvarlevor från ett tidigare stadium i den ekologiska successionen. Om så är fallet kan arterna på sikt försvinna ur ett område om dess ekologi "fossiliserar". Denna problematik är inte alls berörd. Vi inser att det finns ett naturvårdsdilemma i detta som det är svårt att lösa just nu, men inom flera Natura 2000-områden borde målet istället vara att "bevara dynamiken". Ett exempel på detta är Storsund som ägs av Naturskyddsföreningen på Gotland. Området är en grund våtmark som naturligt håller på att växa igen. Där vill länsstyrelsen restaurera våtmarken (bevara en naturtyp i en pågående succession) istället för att låta den naturliga dynamiken ha sin gång och låta det övergå i ny naturtyp. För Storsund motsätter vi oss åtgärden, men för flera andra områden avstår vi från att just nu föra fram förslag, men vill rent allmänt påtala problematiken.

Vi tycker att länsstyrelsen vid så här omfattande naturvårdsärenden, som det är att peka ut Natura 2000-områden och att upprätta bevarandeplaner, borde ha arbetat på ett annat sätt. Det hade varit motiverat att tillsätta **referensgrupper** med representanter från t.ex. Naturskyddsföreningen i syfte att bistå med kunskap och förslag till upplägg. Planerna hade blivit bättre då.

Beskrivningar och bevarandeplaner har tagits fram under stor tidspress. Det har medfört att det finns en hel del **brister i materialet**. Allvarligast är att definierade naturtyper inom flera områden verkar osäker och varierar mellan olika områden, att många arter saknas i redovisningarna för vissa områden och för andra angivits trots att de inte finns. Det är naturligtvis mycket olyckligt när naturtyper och arter är själva grunderna för planerna.

Vidare är **disposition** av olika kapitel ofta bristfällig vilket gör det svårt att läsa planerna och svårt att jämföra innehåll i olika planer. Texten är genomgående onödigt byråkratisk. Exempel på onödigt språkbruk är att kalla naturtypen 9010 för "västlig taiga". Varför inte skriva "barrskog"? Behövs det kan man skriva västlig taiga inom parentes. Ett annat exempel är "väkterimetoder", vad betyder det?

Nedan redovisar vi våra synpunkter och först kommer allmänna synpunkter på de olika avsnitten i bevarandeplanerna, därefter följer kommentarer till några olika Natura 2000-områden. Har vi flera olika kommentarer under samma rubrik så har vi markerat detta med punkter (•). Yttrandet kan förefalla mycket kritiskt, eftersom vi koncentrerat redovisningen till det som är fel. Det finns mycket som är mycket bra, men det positiva har vi av

utrymmesskäl inte lyft fram och många planer tar vi inte upp, eftersom vi inte funnit något att kritisera.

Avgränsningar av objekten på kartan

- Många våtmarksområden är beroende av hydrologiska faktorer utanför Natura 2000-området, detta gäller t.ex. Muskmyr. Detta måste framgå tydligare av de olika bevarandeplanerna och gärna markeras på karta. Ett annat exempel är Paviken där **gränserna är alldeles för snäva** för att säkra områdets hydrologi, när det gäller påverkan på tillflytande vatten. Pavikens flacka topografi innebär också att även små vertikala förändringar i hydrologin leder till mycket stora förändringar i horisontalld.
- Flera Natura 2000-områden som utgörs av våtmarker är mycket små, men ligger inom ett gemensamt, större avrinningsområde. Sannolikt påverkas flera områden av enskilda ingrepp när vattensystemen hänger ihop. För dessa områden bör ett **större sammanhängande område** markeras i såväl text som på karta. Det gäller t.ex. Nicksarve, Bode källmyr, Backhagen, Lingsvidar, Nyhagen, Hällskog och Hässelby i närheten av Løjsta. Vidare Krakvät, Häggsarve kärräng och Sävvät i Hablingbo.
- Andra områden som ligger nära varandra och där det är en fördel att detta även framgår av kartorna är Filehajdar, Kallgatburg och Hejnum Kallgate samt västra och södra Storsudret. Det är särskilt viktigt att markera **stora ostörda områden** med ”vildmarkskaraktär”, där Natura 2000-områden ligger insprängda, eftersom t.ex. industriell exploatering förstör karaktären på Natura 2000-området, även om ingreppen sker utanför. Det gäller t.ex. skogsområdet norr om Lärbro.

Ingående naturtyper och arter

- Klassningen av **olika naturtyper** känns osäker. På sikt bör en översyn av denna klassning göras. Vi är medvetna att definitionerna för de olika naturtyperna delvis gjordes före Sveriges inträde i EU och av EU-handläggare som inte hade så stor insikt i de nordiska vegetationstyperna. Resultatet har blivit att naturtyperna i flera Natura 2000-objekt verkar konstruerade. Dessutom förefaller klassningen ibland godtycklig och samma typ av mark har klassats som olika naturtyp i olika Natura 2000-områden. Det skulle därför vara bra om samma person hade karterat alla Natura 2000-områden efter en enhetlig mall.
- Inom många Natura 2000-områden har länsstyrelsen **inte redovisat alla arter**, enligt de två direktiven, som finns i områdena. I andra fall **redovisas arter som inte finns** i området, t.ex. för Gotska Sandön. Samtliga områden måste rättas till på denna punkt. De förteckningar länsstyrelsen använt över arter enligt habitat- och artdirektiven samt de rödlistade arterna tycks i vissa fall vara inaktuella.
- Några arter på listorna kan ifrågasättas i ett svenskt perspektiv. Länsstyrelsen bör verka för att förteckningen över arter enligt de två direktiven ses över bl.a. bör gotlandssnoken tas med i habitatdirektivets artförteckning över kräldjur.

Beskrivningar av områden

Beskrivningarna har oftast ett bra innehåll, men skulle bli mer lättlästa och ge en bättre överblick om de hade en **enhetligare struktur**, t.ex. börja med att beskriva var området ligger och därefter redovisa nuvarande skydd etc. Använd gärna enhetliga rubriker.

Förteckningen över **rödlistade arter** i dessa beskrivningar är genomgående inaktuella.

Bevarandemål

- Flera Natura 2000-områden är sedan tidigare även **naturreservat** med tillhörande föreskrifter och skötselplaner. Då bör även naturreservatets mål och föreskrifter redovisas, eftersom de kan avvika från de mål och åtgärder som anges i bevarandeplanen. Redovisa också om det förekommer speciella arter om dessa har haft betydelse för det ursprungliga skyddet.

- **Noggrannheten** i målen förefaller ibland **orealistiska och omotiverade** från en biologisk utgångspunkt. Varför ska man ange så exakta mått för ytor och artsammansättning i en långsiktig plan för bevarande utan att i nämnvärd utsträckning ha undersökt vegetationens och landskapets historia? Hur vet man var i successionen de berörda områdena befinner sig just nu. Vi belyser frågorna med några exempel:

- Inom Hejnum Kallgate anges att "arealen skogbevuxen myr ska vara 428 hektar". Alltså inte 427 eller 429. En sådan avvikelse med 1 ha innebär alltså plus/minus 0.2 %! Arealen rikkärr ska vara 259 hektar, dvs en angivelse på 0,4 % när! Detta är alldeles orimliga mål! Målet för arealen "Naturligt eutrofa sjöar med nate- eller dybladsvegetation" i Paviken anges på en decimal när. Om arealen minskar med 2 promille så har man frångått målet!

- Historiken för Bästeträsk är alltför lite känd för att man ska kunna uttala sig om dess nuvarande status och om framtiden. "Nuvarande status" förändras ständigt och ingen kan just nu veta om nuläget är en följd av "balans" inom området eller om enskilda flora- och faunaelement är resultat av föregående stadier i de ekologiska successionerna.

- Vad gäller **flera fågelarter**, t.ex småtärna och kentsk tärna har de en häckningsbiologi som leder till att de ibland naturligt överger en häckplats och börjar häcka på en annan plats. Målet för dessa arter bör inte vara något exakt antal på en lokal, utan att vidmakthålla en ostörd och bra miljö inom området. Vi efterlyser här ett regionalt perspektiv.

Bevarandeåtgärder

- Texterna borde ha en **enhetlig struktur**. Nu är det svårt att förstå varför likartade objekt beskrivs på olika sätt. Likartade naturtyper borde beskrivas likartat och när det finns avvikelser ska det motiveras av särdrag i det enskilda objektet.

- Åtgärdsplanerna för Natura 2000-områden som är naturreservat bör även redovisa **naturreservatets föreskrifter och planer**.

- På flera andra ställen finns text som ger riktlinjer om lämplig **vegetationshöjd**, mätt med gräsmarkslinjal. Att mäta vegetationshöjden är en förlegad metod som tidigare användes för bedömning av hävd tillståndet inom områden som fick EU-stöd. Då fanns önskemål om en "objektiv metod" som underlag för beslut om utbetalning eller återkrav av ersättning. Erfarenheterna visade dock att metoden inte var särskilt lämplig. Även om användandet av gräsmarkslinjal för bedömning av hävd tillstånd kan ha visst tillämpning på små arealer, så är den direkt olämplig att använda på stora betesmarker.

Under rubriken uppföljning av bevarandemål för ler- och sandsediment med glasört och andra annueller på Näsudden står det att "**mätning med gräslinjal kan ersättas av okulär skattning om förrättningsmannamässig kompetens för detta finns**", vilket kanske borde vara något att nämna och eftersträva i alla Natura 2000 områden.

Vi anser att samtliga skrivningar om gräshöjd och användandet av gräsmarkslinjal bör strykas.

- **Regleringen av betet** inom olika Natura 2000-områden är **inkonsekvent**. För likartade områden anges olika betesperioder, t.ex. Krakvät och Sävvät 1/6 -31/10 och det likartade Häggsarve kärräng slutet av maj – slutet av september. Andra exempel är Nicksarve och Botes källmyr 25/5-31/10, Hällskog 5/6-31/10 och Backhagen och Hässelby 1/6-31/10. Den detaljerade tidsangivelsen ger sken av att vara sakligt grundad, men saknar troligen biologisk grund och tar ingen hänsyn till årsvariationer. Detaljregleringen är dessutom opraktisk för brukaren. Det är bättre att ange om betet ska starta tidigt på våren eller först på försommaren om det är biologiskt motiverat.

I Lingsvidar (russhage) står det att betesdjuren ska finnas i hagen hela året, trots att stora delar av området är våtmark. Det bör förklaras varför naturtypen klarar det.

I Hässelby får man inte bränna betesmarken. Detta behöver förklaras liksom att bränning inte regleras i många andra Natura 2000-områden.

- Eftersom man tar hänsyn till områdets historia gällande hävd och betestryck, har man på vissa Natura 2000 områden **preciserat antalet betande djur** och av vilken art de är. Samtidigt finns den generella beskrivningen om bete. Det är bättre att bara ha med områdesspecifika fakta för att inte förvirra. Av beskrivningen kan det framgå om området är känsligt för **trampskador** på grund av markbeskaffenhet. Det är ologiskt att alltid skriva att trampskador är ett allvarligt hot mot Natura 2000 området, när området i själva verket är beroende av viss del tramp. ”Området får inte utsättas för någon typ av markskador, såsom exempelvis trampskador” eller ”betesdjuren får inte vistas i området om marken skadas av tramp”. Alla områden har olika förutsättningar och olika känslighet för trampskador. Låter lite svårt att undvika trampskador när områdena är beroende av betesdjur. Skriv ”allvarliga trampskador”.

- Det finns betydande skillnader i skrivningen om **avmaskning** mellan olika Natura 2000-objekt, trots att det rör sig om samma habitat. Vi anser att alla texter bör utformas liktydigt i alla bevarandeplaner med värdefulla betesmarker. Innebörden ska vara **ett förbud att använda medel** med likartad miljöverkan som avermectin.

Exempel på inkonsekvens om avmaskning i våtmarksområden: Nicksarve, Bode källmyr, Backhagen, Lingsvidar, Nyhagen, Hällskog och Hässelby där det står att ”avermectiner inte får användas”, men det står inte i planerna för Lingsvidar, Hällskog och Hässelby där det borde stå.

Andra inkonsekvenser är att ibland förespråkas rotationsbete eller bete med flera djurslag i stället för avmaskning, trots att andra regler i samma plan föreskriver *ett* djurslag eller det bara är möjligt med ett djurslag och stängsel för rotationsbete inte är möjligt att sätta upp. Det gäller t.ex. Stora Karlsö. I Kvie står det att området årligen ska betas med gotlandsruss. Längre fram under rubriken Avmaskning står det att kombinationsbete med flera djurslag och rotationsbete ska praktiseras. Dessa två åtgärder strider mot varandra, så någon av åtgärderna måste ändras.

I dag finns preparat som innehåller avermectiner, ett medel som dödar skalbaggar och andra nedbrytare som lever i spillning. Eftersom nya preparat tas fram måste ett förbud mot användande av avmaskningsmedel uttryckas på ett sätt så att det även innebär ett förbud mot **framtida nya preparat**, som kanske inte innehåller avermectiner, utan något annat ämne **med likartad miljöeffekt**.

- En bevarandeåtgärd för områden där det förekommer sublittorala sandbankar som bör övervägas är förbud för motordrivna båtar, då dessa i vissa fall kan medföra uppvirvling av bottensediment som stör produktionen.

- I några fall står det att man ska **begränsa predatorer** som räv för att gynna häckande tärnor. Vi är tveksamma till att **naturligt förekommande djurarter** ska begränsas på detta sätt. Frågan behöver en bredare beredning innan den slås fast.

Beskrivningarna av livsmiljöer och arter

Dessa texter är generella för alla naturtyper och inte specifika för det aktuella Natura 2000-området. Eftersom detta är förvirrande bör det framgå av rubriken eller styckets inledning. Texterna kan med fördel läggas som bilaga.

Hotbilder

Dessa texter är bra för vissa områden och inte alls genomarbetade för andra. För samtliga områden som är naturreservat finns redan en **känd hotbild**, eftersom reservaten har olika syften och föreskrifter som länsstyrelsen redan har utformat för att motverka dessa hot. Ett exempel är att störningar från människor är ett hot och tillträdesförbud införts för att skydda fågellivet. Hotbilden borde beskrivas i Natura 2000-planen, vilket sällan är fallet. Även i detta kapitel blir det mer överskådligt och lättläst om det fanns en **enhetlig disposition**.

Uppföljningarna är för ambitiösa och dåligt anpassade till områdena

- Övervakning av naturtyper och arter bör ha ett **regionalt perspektiv**, så är det inte i planerna. T.ex. är det angeläget att följa upp att populationerna av tärnor och vadare har en stabil eller positiv trend på Gotland och att försöka bedöma orsaken till förändringar.
- Vad gäller t.ex. uppföljning av tärnor står att småtärnans ungar ska ringmärkas. Vi **motsätter oss en generell skrivning att småtärnor ska ringmärkas**. Ringmärkning bör ske av erfarna ornitologer. Vi misstänker att en del av den forskningsverksamhet som riktas mot känsliga arter är **negativ för arterna** och leder till störningar som i sin tur leder till ökad predation.
- Under uppföljning av bevarandemål av sublittorala sandbankar för Sigdesholm saknas uppgift om hur ofta vattenkvaliteten ska mätas, vilket står preciserat under de andra natutyperna.
- För att göra uppföljningsplanen mer överblickbar bör den generella delen flyttas till bilaga och bara det som är anpassat till området vara kvar i planen. Alternativt bör hela texten anpassas till vad som ska ske inom respektive områden.

Lövängar av fennoskandisk typ

T.ex. Allekvia löväng, Alvena Lindaräng, Anga Prästänge, Ekebysänget (del av Salmbärshagen), Fide Prästänge, Hejnum Högård, Hässleänget, Hörsne Prästänge, Käldänge, Mästebyänget, Pankar, Östergarns Prästänge och del av Dagghagen.

Bevarandemål för lövängar

I stort sett anges samma bevarandemål för samtliga ängen. Det anges att vegetationshöjden vid vegetationsperiodens slut ska vara 3 – 5 cm. För att uppnå detta krävs normalt ganska intensivt efterbete. Efterbete är också något som anges som en obligatorisk åtgärd under rubriken bevarandeåtgärder, och efterbetet ska ske med nötkreatur, får eller hästar. Alltför hårt bete, framför allt med får och hästar, riskerar att skada ängbetet. Krav på låg vegetationshöjd uppmuntrar intensivt bete och är därför ett felaktigt mått på om ängbetet är välhävdat eller ej. Det är bättre att slopa efterbetet helt än att bedriva ett felaktigt efterbete.

Av tradition efterbetas en del ängen, andra inte. Denna variation måste tillåtas. Slår man ängbetet i juli och klimatet sedan är gynnsamt skjuter växtligheten åter fart och kan vara ganska hög vid vegetationsperiodens slut. Vi föreslår därför att i stället för att mäta

vegetationshöjden görs en subjektiv sammanfattande bedömning om hävden varit tillräcklig i ängset.

När **arealen** änge beräknas ska man kunna ta med smärre igenväxningsytor, eftersom dessa utgör en naturlig del av ängset.

Måttet på **krontäckning** är för stereotypt satt till 25-35 % i samtliga ängen utom för Ekebysängset där 50-70 % anges. De gotländska ängerna varierar avsevärt i sin struktur på grund av de naturgivna förutsättningarna och den lokala hävdtraditionen. En del är mycket öppna med få träd och buskar, andra mer slutna och skuggiga. I många ängen varierar krontäckningen avsevärt i olika delar av ängset. Dokumentation av hur mycket träd det tidigare funnits i ängerna tycks peka i olika riktningar. Det finns exempel på att ängen kan ha varit såväl öppnare som mer slutna tidigare. Att kräva en specifik krontäckning skapar på sikt en icke önskad rikriktning av ängerna. Slopa därför detta mål.

Listan över **typiska arter** som anges under rubriken bevarandemål behöver ses över. Det finns ologiskheter som exempelvis att en del orkidéarter nämns vid namn, varav brudsporre två gånger, samtidigt som det finns en samlingsbeteckning ”andra orkidéer spp”. Det räcker att ange ”orkidéer spp”. Vidare är det tveksamt om vårfingerört över huvud taget finns i gotländska ängar och både vårfingerört och småfingerört är mycket svårinventerade under sommarperioden då inventeringar normalt sker. Ändra förslagsvis till fingerörter (*Potentilla*) spp. Då får man även med blodrot, revfingerört och vanlig femfingerört som är mer typiska ängesarter.

Bevarandeåtgärder för lövängar

Det står att **faget ska brännas**. I många ängen har man så långt man minns aldrig bränt faget och denna tradition måste få tillåtas. Faget förs antingen ut från ängset, eller läggs i täta buskage eller i ohävdade delar av ängset. När det gäller fagningen är det också viktigt att påpeka att inte hela ängsets areal alltid behöver fagas, utan bara de områden där kvistar och lövförna ansamlas.

Det anges att ängset inte får slås före 15 juli. **Tidpunkten för slåtter** beror på ängsets förutsättningar och klimatet. På torra marker under torrår kan det vara befogat med slåtter före 15 juli. Det finns skriftliga belägg i dagböcker och liknande att man förr, åtminstone i en del ängen, började slåttern redan runt månadsskiftet juni-juli. Det måste finnas utrymme för lokala avvikelser. Skriv hellre: ”Ängset slås normalt inte före 15 juli.”

När det gäller **efterbetet** har vi redan påpekat att det måste vara en frivillig åtgärd. Ändra ”ska” till ”kan”.

När det gäller **klappningen** står det i bilaga 3 att klappning ska ske under perioden juli – 15 september eller december – mars. Vi menar att beskärning mycket väl kan ske även under perioden 15 september – 30 november. Känsliga trädslag som lönn, får inte beskäras under vårvintern. Det bör därför anges att känsliga arter ej ska beskäras efter nyår.

I bevarandeplanen för Dagghagen står att hopsamling vid fagning inte får ske maskinellt. Motivet för detta bör anges.

Hotbild för lövängar

Här nämns **trampskador**. Visst tramp är troligen gynnsamt för ängset, vilket är en av motiveringarna för efterbete. Små jordblottor bildas och frön trampas ner i jorden, vilket förbättrar växtligheten kommande år. Var gränsen går mellan nyttigt tramp och trampskador är inte alltid helt lätt att avgöra. Skriv hellre ”svåra trampskador”.

Ovanstående synpunkter visar att det behövs mer fakta och forskning när det gäller gotlandsängernas bevarande och vikten av att beakta lokala hävdtraditioner.

Synpunkter på olika Natura 2000-områden:

A. Kommentarer till områden som ägs av Naturskyddsföreningen på Gotland:

Muskmyr

Ägarförhållanden: ej statliga, utan Naturskyddsföreningen på Gotland och privat (norra delen).
Under Bevarandemål / kalkkärr anges att hela arealen ska ha ostörd hydrologi. Vi vill här påpeka att så ej är fallet för närvarande på grund av ett sedan tidigare illegalt grävt dike i myrens norra ända. **Här bör det stå att målet är att diket läggs igen.**

- står att arealen rikkärr ska vara 3,9 hektar. Bör vara ... minst 3,9 hektar. Även här står att hela arealen ska ha ostörd hydrologi, vilket således ej uppfylls för närvarande.

Under Bevarandeåtgärder/ kalkkärr

Här bör det stå att det befintliga diket ska läggas igen.

Under Bevarandeåtgärder / skötsel av skogsbyte / trädskiktet finns två skrivfel: ... till 10 till meter... Sista ordet i den meningen skrivs: solbelysta, ej solbelyst.

Meningen ”Uttaget av skog ska på lång sikt inte överstiga tillväxten”. Vi är av den åsikten att skogen ej ska tillåtas att bli tätare än nu, men gärna glesare. Det gynnar den biologiska mångfalden på marken, och man skapar en skogstyp som är allt mer ovanlig: gles tallskog med solbelysta stammar, torrträd och lågor. Historiskt verkar det vara så att nuvarande tallskog är av relativt sent datum, och att området tidigare var glesare skogsklätt. Uttaget av skog ska därför på längre sikt överstiga tillväxten.

Under Bevarandeåtgärder / kalkkärr med gotlandsag bör nämnas att åtgäkt i rimlig omfattning är en åtgärd som bör uppmuntras för att upprätthålla gynnsam bevarandestatus.

Under Uppföljning av bevarandemål / Fuktängar, kalkkärr och rikkärr står det att diken med avvattande effekt följs upp efter eventuell utförd restaureringsåtgärd. / I objekt med diken som har avvattande effekt görs kontroll att dämning av tröskel har utförts. Vi vill i detta sammanhang trycka på vikten av att befintligt dike läggs igen.

Under samma rubrik (kalkkärr) finns ett skrivfel: *buskikt* bör vara buskskikt.

Nygårdsmyr

Under ägarförhållanden ska det stå: Naturskyddsföreningen på Gotland

Under beskrivning står det att lindådra är funnen i området. Uppgiften måste kontrolleras! Vore den sann är det en stor sensation.

Under Bevarandeåtgärder / Kalkkärr med gotlandsag nämns agslåtter som en önskvärd åtgärd. Vi är positiva till att myrslåtter kommer till stånd, men åtgärden är inge helt lätt att genomföra. Vi önskar att eventuella initiativ från Länsstyrelsens sida i denna fråga sker i nära samråd med markägaren (dvs Naturskyddsföreningen på Gotland).

Storsund

Under ägarförhållanden ska det stå Naturskyddsföreningen på Gotland.

Under bevarandeåtgärder För att tydliggöra syftet med Storsund föreslår vi att det skrivs in i bevarandeplanen att målet är ”fri utveckling”, dvs. att inga specifika åtgärder vidtas i syfte att påverka naturen i Storsund i ena eller andra riktningen.

Under bevarandeåtgärder – Kalkrika oligo-mesotrofa vatten med bentiska kransalger står det att ”De ytor av sjön som växer igen med vass, ag och annan vegetation ska slås och föras bort.” Bortsett från hänsynsfullhet (ska ytor av sjön föras bort?) är vi negativa till andemeningen. Sjön växer sakta igen, men det är en naturlig process, möjligen dock påskyndad av ”onaturlig” näringstillförsel. Om det tidigare skett vassslåtter eller liknande finns dåligt dokumenterat och har i vilket fall inte skett på mycket lång tid. Eventuella ”restaureringsåtgärder” måste föregås av noggranna undersökningar och överväganden. För närvarande ställer vi oss därför **direkt avvisande mot de föreslagna åtgärderna** och utgår ifrån att de stryks ut bevarandeplanen.

Under bevarandeåtgärder – kalkkärr med gotlandsag nämns liksom ovan slåtter som en åtgärd. Även här är vi avvisande till åtgärden, och önskar att man i första hand satsar på slåtter i Natura 2000-områdena Nygårdsmyr och Muskmyr och där utvärderar resultatet, innan eventuella åtgärder vidtas i Storsund. Vid Storsund är det betydligt svårare att komma fram till agfälten och Storsund visar i dagsläget en större orördhet än Nygårdsmyr och Muskmyr.

Under Uppföljning av bevarandemål / Kalkrika oligotrofa vatten står det att siktdjupet ska mätas. Eftersom siktdjupet vida överskrider sjöns djup, är det praktiskt omöjligt att mäta siktdjupet. Siktdjupsmätning bör därför utgå.

Smågårde Naturskog

Under ägarförhållanden ska det stå: Naturskyddsföreningen på Gotland (huvuddelen) samt privat.

Hörsne Prästänge

Se även de generella kommentarerna på ängen ovan.

Området heter Hörsne Prästänge med e på slutet!

Under ägarförhållanden kan det gärna stå: Naturskyddsföreningen på Gotland.

Under Beskrivning står det att det finns ett litet inslag av skogsalm. Vi vill hävda att det ska stå påtagligt i stället för litet. Krissla är felstavat. Jungfrulin har vi inte sett i ängset, ej heller dvärgviol. Vi kan dock inte utesluta att dessa arter finns i ängset. Däremot finns rikliga bestånd med rosettjungfrulin och strandviol, så vi tycker det passar bättre att nämna dessa arter i stället.

Under Bevarandemål / Lövängar av fennoskandisk typ står det att antalet lövtuktade träd ska vara minst 100 st. I dagsläget finns ca 60, och det skulle innebära en stor förändring att öka antalet till 100. Det långsiktiga målet kan vara 100 klappade träd i ängset.

Alvena Lindaräng

Se även de generella kommentarerna på ängen ovan

Under ägarförhållanden kan det gärna stå Naturskyddsföreningen på Gotland.

Under bevarandemål – Lövängar står under Struktur och funktion att vegetationshöjden ska vara 3 – 5 cm vid vegetationsperiodens slut. Eftersom vi avvisar efterbete i Alvena Lindaräng, se nedan, är detta krav inte rimligt. Efter slåttern brukar markväxtligheten sätta igång att växa igen, och kan vid vegetationsperiodens slut, beroende på årsmånen vad avser klimatet, vara betydligt högre än 3-5 cm, utan att man kan påstå att ängset är dåligt hävdad.

Under bevarandeåtgärder står att området ska efterbetas med nöt, får eller hästar. Så långt man kan överblicka har Alvena Lindaräng inte efterbetats. Det har åtminstone inte skett efter det att Naturskyddsföreningen blev ägare för drygt 50 år sedan. Enligt Erik W Ohlsson kan han inte erinra sig att bete förekom tidigare heller. En del av stora

naturvärden som finns i Alvena Lindaräng kan ha sin grund i att efterbete ej förekommit.
Vi motsätter oss därför bestämt denna del i skötselinsatserna.

B. Kommentarer till område som ägs av Svenska Naturskyddsföreningen:

Lilla Karlsö

Under ägarförhållanden ska det stå Svenska Naturskyddsföreningen.
I uppräkningsarna av arter enligt fågeldirektivet och art- och habitatdirektivet, samt de rödlistade arterna saknas många arter i bevarandeplanen trots att de finns på Lilla Karlsö. Eftersom arterna tillmätts stor vikt i Natura 2000 arbetet måste detta rättas till.

Arter, enligt fågeldirektivet, som saknas i bevarandeplanen, men som *häckar på Lilla Karlsö*: bl.a skärfläcka, sydlig kärnsnäppa, kentsk tärna, fisktärna, småtärna silvertärna, vitkindad gås, pilgrimsfalk och törnskata och arter som *sträcker*: stenfalk, kungsörn, havsörn, blåhake, ortolansparv, rödstrupig piplärka, brushane, ljunpipare och fjällpipare.

Arter, enligt habitatdirektivet, som saknas i bevarandeplanen men finns på Lilla Karlsö: gråsäl, stensimpa, Vertigo angustior (snäcka), (?allmän ängssmygare , *Hesperia comma* (fjäril).)

Dessutom borde de arter som har speciellt stor betydelse för naturvårdsobjektet redovisas, t.ex. alkfågarna, karlsösallat m.fl.

Under beskrivningen saknas följande rödlistade arter i företeckning för Lilla Karlsö, trots att de finns där:

Kärlväxter: Stenmalört, paddfot, gotländsk nunneört, ljunsnärja, honungsblomster, hjärtstilla, gullbortse, hylsnejlika, toppjungfrulin, östkustarv, blå sminkrot, stenfrö och alvarveronika.

Fåglar: pilgrimsfalk, kentsk tärna, småtärna. *Däggdjur*: Stor fladdermus, Nyctalus noctula

Under bevarandesyfte saknas vårt svenska naturvårdsperspektiv (eg vad som gäller för naturvårdsobjektet). Detta syfte måste finnas i bevarandeplanen, annars kommer man att uppfatta att naturvärdena har nerveraderas.

Under bevarandemål bör texten anpassas till förhållandena på Lilla Karlsö, bl.a genom att stryka de arter som inte är relevanta för Lilla Karlsö. Dominansförhållanden för trädarter bör inte anges. Även här **saknas målet i ett svenskt naturvårdsperspektiv** (eg vad som gäller för naturvårdsobjektet).

Under bevarandeåtgärder måste det läggas till att för att en gynnsam bevarandestatus ska vidmakthållas krävs att vistelse på ön och inom öns vattenområden måste begränsas och kanaliseras. Vidare att det ska finnas en beredskap för att ytterligare reglera tillträdet och olika verksamheter inom vattenområdet om det behövs. En bättre koppling mellan syfte-mål-åtgärder efterlyses.

Under hotbild – vad kan påverka Natura 2000-området negativt saknas en beskrivning av de hot som ett oreglerat friluftsliv och fisket medför.

C. Kommentarer till några av de övriga områdena:

Utöver de generella kommentarer som vi lämnat ovan har vi även följande synpunkter:

Nicksarve, Bode källmyr, Backhagen, Lingsvidar, Nyhagen, Hällskog och Hässelby samt Krakvät, Häggsarve kärräng och Sävvät

Se kommentarerna under rubrikerna ”avgränsning” och ”åtgärdsplan”

Gotska Sandön

Vi är **tveksamma** till om höksångare nötkråka, tobisgrissla och göktyta häckar på Gotska Sandön.

Stora Karlsö

Under **hotbild saknas fiske** som konkurrent med alkfåglarna och riskerna för bifångster samt den ständigt pågående risken för oljeutsläpp.

Habitat 7210 ”Kalkkärr med gotlandsag” förekommer ej eftersom gotlandsag saknas på Stora Karlsö.

Under bevarandemål för ”Gräsmarker på kalkhällar” står det att ”minst 20% av ytan ska bestå av blottad jord, blottat kalkberg eller sprickor”. När samma habitat beskrivs står det ”Hällmarksytor med inget eller mycket tunt jordlager är mycket **känsliga för markslitage**.”

Det är motsägelsefullt och någon text bör strykas. Stora områden på ön är erosionskänslig och det är stor risk att intensiv bete kommer att leda till förnyad erosion. Det är möjligt att skillnaderna mellan de båda Karlsöarnas jordlager har sin historiska förklaring i betestraditioner. Det betydligt hårdare betet på Stora Karlsö, med kraftigare erosion, kan vara orsak till att jordlagren är så tunna på den ön, jämfört med det betydligt djupare på Lilla Karlsö. En erfarenhet som borde ha beaktats innan man började röja. De senaste årens omfattande röjningar på ön har även medfört att många värdefulla biotoper för buskhäckande fågelarter, t.ex. höksångare har förstörts.

Under bevarandeåtgärder står det att ”området ska årligen betas av får” och lite längre ner står det att man ska använda ”kombinationsbete med **flera djurslag och rotationsbete**”. Det är motsägelsefullt och någon text bör strykas.

File Hajdar

Planen tar upp **två naturtyper**; västlig taiga och nordiskt alvar. På vegetationskartan finns dock **tre typer markerade**. Den arealmässigt största är ”trädklädda betesmarker” som inte nämns i planen. Något måste ändras.

Hajdes Storhage

För att gynna pärlugglan bör **skogen lämnas opåverkad** står det. Samtidigt föreslås en rad åtgärder med selektiva **avverkningar och röjningar för att gynna betet**. Dessa åtgärder strider mot varandra, så någon formulering måste ändras. Förslagsvis skriver man när det gäller att gynna pärlugglan att skogens övergripande struktur bibehålls genom de skötselåtgärder betet kräver.

Utan att känna området i detalj förefaller det ganska lite med 75 tackor med lamm och 7-8 ungnöt för att hålla 186 hektar skogsbetesmark välbetat.

Bungenäs

Rörande betet står det att **betesdjuren ska vara så lätta** att de inte åstadkommer trampskador i de blöta kärren. Detta är i och för sig en bra inställning, men vilka betesdjur uppfyller dessa krav?

Att ag som brer ut sig i rikkärren ska slås av manuellt och transporteras bort är en tveksam åtgärd. Finns det dokumenterat att denna typ av åtgärd säkert höjer området naturvärden?

Austre, Sandviken, Skalahauar, Mullavalds strandskog, Gotska sandön, Ullahau och Ålarve.

Under bevarandemål för bl.a. vandrande sanddyner med sandrör och permanenta sanddyner med örtvegetation står att "hela arealen skall ha en naturlig artsammansättning och vegetationsstruktur". Det framgår dock inte i bevarandeplanen vad detta innebär.

Bäste träsk

Under "Beskrivning" står i stycke 2: "Bleken överlagras av mjuk utfälld kalktuff." Innebörden är oklar. Kalktuff är en bergart som består av kemiskt utfälld kalciumkarbonat, bleke är löst, utfällt kalciumkarbonat. Om de omgivande våtmarkerna anges att det finns "flera stora träsk". Detta är svårförståeligt, möjligen avses "flera träsk"? Det sägs också att "området bär få spår av negativ påverkan" – negativ för vad?

Paviken

Området är **alltför snävt tilltaget** med tanke på den flacka topografin. Små förändringar i hydrologin ger stora horisontella förändringar. Området är dessutom i hög grad beroende av vad som sker inom hydrologin och vattenkemin inom tillrinningsområdet. Inte heller här har man belyst områdets historik. Vad har det t ex betytt att inget bete har försiggått under en period men nu åter införts? Vad har röjningarna inneburit?

Vitärtskällan, Grodvät, Grausne källmyr

Namnet Hundstädeviken stavas olika i texten och i kartan. Här liksom för andra källområden med känslig hydrologi antyds inte ens den osäkerhet för framtiden som en kommande klimatförändring innebär. Inte heller här ges någon uppfattning om områdenas historik.

Kallgateburg

Här tycks all naturlig succession vara (eller önskas vara) åsidosatt. Vad händer med området i en framtida klimatförändring? Man kan i hög grad betvivla att bevarandestrukturen är gynnsam i dessa marker där en stor mängd olika balanser är så känsliga: hydrologi, bete, naturliga successioner...

Hejnum kallgate

Området är extremt mångfasetterat med 62 delområden! Är det då rimligt att i så hög grad som föreslås reglera skötseln av området? Inte heller här finns något nämnvärt känt om områdets ekologiska historik.

Området sägs innehålla "**helt unika naturvärden**". Man kan då undra varför det inte ges ännu **starkare skydd**?

Arealen rikkärr får enligt bevarandemålen inte förändras mer än 0,4 % och arealen "skogbevuxen myr" med mer än 0,2 %. Är detta rimligt?

Bilaga 2. Vederhäftigheten i dessa "delområdesvisa åtgärder" kan i hög grad betvivlas. Det finns, med hänsyn till bristande kännedom om områdets historik, ingen vetenskaplig grund för en sådan detaljreglering av vegetation och flora. Är det ens i praktiken, i fält, möjligt att särskilja alla dessa områden?

Langhammars

Under rubriken bevarandeåtgärder står följande: ”Alvarmarkerna i områdets norra del är till stora delar täckta av **lågvoxna enar**. På traditionellt betad alvarmark skulle en röjning vara mycket motiverad, men här är **förhållandet lite speciellt**. På grund av att merparten av marken består av grus och sten utan örtvegetation fyller en röjning **ingen funktion ur betessynpunkt**. De låga enarna ger också området en **mycket speciell karaktär som skulle gå förlorad vid en kraftig röjning**. Här är det lämpligt att ta bort enar av igenväxningskaraktär, det vill säga ung, högvuxen en.

Vi finner det anmärkningsvärt att en så kraftig röjning utförts innan bevarandeplanen fastställts och **i strid mot vad som föreslås** i planen! Röjningarna längs den östra sidan av vägen till raukområdet är direkt felaktiga. Marken består av grus och sten utan örtvegetation. Successionerna på denna naturtyp går sakta och kunde mycket väl ha diskuterats under några månader, ja till och med år. **Röjningarna har medfört att områdets kvalitet har försämrats.**

Detta yttrande har utarbetats av en arbetsgrupp inom föreningen bestående av Björn Hjernquist, Therese Larsson, Anders Lekander, Jesper Martinsson, Bengt Rosén, Tord Porsne och undertecknad.

2005-07-08

För Naturskyddsföreningen på Gotland

Anncatrin Hjernquist